

WILLIAM

HAKESPEARE

S  
E  
N

N  
O  
C  
I  
:  
:  
:

RÉŽIA : ĽUBOMÍR PAULOVÍČ

**DIVADLO ANDREJA BAGARA  
V NITRE**

**45. sezóna**

**324. premiéra**

*Život ani divadlo sa neobídu bez mladosti. Je ich životodarnou silou. Mladosti sa podriaďuje vyjadrovací aparát inscenácie, jej podoba, založená na hravosti a vtipе, i rytmus. Mladých chce osloviť, ale ani ostatných neponecháva ľahostajnosti, predovšetkým tých duchom mladých.*

**riaditeľ:** František Javorský

**šéf činohry:** Ján Greško

William Shakespeare

## SEN NOCI...

Preklad: Zora Jesenská podľa interpretácie  
Jána Roznera

a Štefan Moravčík - Štefan Cifra

Úprava a režia: Lubomír Paulovič a.h.

Dramaturgia: Božena Čahojová a.h.

Scéna a kostýmy: Judita Lisová

Výber hudby: Lubomír Paulovič

Hudobná spolupráca: Laco Réti a.h.

Choreografia: Ján Ďurovčík a.h.

Puk ..... Dana Kuffelová  
Oberon ..... Dušan Lenci  
Titania ..... Eva Pavlíková  
Theseus ..... Vladimír Bartoň  
Hippolyta ..... Eva Hlaváčová  
Lysander ..... Igor Šebesta  
alt. Roman Matisko a.h.

---

Hermia ..... Silvia Šuvadová a.h.  
alt. Jana Valocká  
Demetrius ..... Jozef Domonkoš  
Helena ..... Bibiána Ondrejková  
alt. Jana Bittnerová

---

Poleno ..... Jozef Dóczy a.h.  
Klbko ..... Milan Kiš a.h.  
Piškôr ..... Ivan Vojtek  
Truhloš ..... Ernest Šmigura  
Kelňoš ..... Andrej Rimko  
Nohavica ..... Anton Živčic  
Kvietok ..... Denisa Kanásová a.h.  
alt. Michaela Vargová a.h.  
Vily ..... Tanečnice zo súborov  
Zobor a Ponitran  
Diana Zat'ková  
Dáša Piačeková  
Andrea Plešková  
Alena Poljaková  
Chlapec ..... Marián Hlavatý a.h.  
alt. Marek Matija a.h.

Predstavenie vedie: Mária Oravcová

Text sleduje: Agáta Solčianska

Majster javiska: Jozef Drobec

Majster scénického svetla: Peter Sarvaš

Scénický zvuk: Ing. Radoslav Šabik

Umelecký maskér: Emil Róvay

Garderóba: Mária Balková

Rekvizity: Eva Špačková

Umelecko-technická prevádzka pod vedením

Ing. Štefana Ondicu

Scénu a kostýmy vyrobili dielne DAB pod vedením

Imricha Tótha

**PREMIÉRA 21. a 22. apríla 1995**

## STRETNUTIE S WILLIAMOM SHAKESPEAROM

23. apríl sa stal dňom jeho narodenia i smrti. Podobná zhoda platí aj pre Stratford, ktorý bol jeho kolískou a stal sa aj jeho hrobom. V tomto mestečku s približne 1.500 obyvateľmi prišiel na svet v 1564 r. a v r. 1616 tu bol pochovaný.

Shakespearov život je spájaný so záhadami skôr v oblasti tvorby, ako súkromného života. Blahobytné roky v rodičovskom dome vystriedali roky skromnejšie. K blahobytu Shakespeara vrátili až jeho vlastné úspechy. Znásobila ho ženba s Mary Ardenovou, pochádzajúcou z drobnej vidieckej šľachty. Pre zaujímavosť dodajme, že bola od Shakespeara o osem rokov staršia.

Keď mal Shakespeare päť rokov, hrali v Stratforde kráľovskí herci. Možno nebudeme ďaleko od pravdy, ak povieme, že práve s týmto obdobím sa viažu Shakespeareove prvé dotyky s divadlom. Záujem oň vystupňoval odchod do Londýna okolo r. 1585. Až do r. 1589, kedy sa stal jedným zo spoluvlastníkov Blackfriarského divadla - odkiaľ neskôr prešiel do divadla Globe - sa intenzívne venoval štúdiu. Ale vynára sa aj domienka, že dohliadal na kone cezpoľných návštevníkov divadla. Oboje nasvedčuje, že sa usiloval - aj keď v druhom prípade na nezvyklejší spôsob - byť v spojení s divadlom. V Globe už bol hercom, upravovateľom divadelných textov i spolumajiteľom divadla. S r. 1589 sa viažu jeho prvé vlastné literárne pokusy. Keď sa stal ako spolumajiteľ Globu zámožným mužom, zanechal herectvo (v 1603 r. sa už neuvádza medzi hercami). V 1613 sa usadil natrvalo v Stratforde. V 1616 vydal mladšiu dcéru Juditu a krátko nato podpísal svoju poslednú vôľu.

*Shakespeare - to je plodnosť, sila, nadbytok, naliaty prsník, spenený pohár, sud plný až po okraj, prýščiaca miazga, valiac sa láva, mraky semien hnané vichricou, nekonečný dážď života, všetko v tisícoch, všetko v miliónoch, bez zámlky, bez medzí, bez šetrenia síl, zbesilá, ale i rozvážna márnosť tvorcova.*

**Victor Hugo, William Shakespeare, 1864**

*Keby som ho (Jonsona) chcel porovnávať so Shakespeareom, musel by som mu po práve priznať, že je básnikom presnejším, ale Shakespeare má viac ducha. Shakespeare bol Homérom alebo otcom našich dramatických básnikov, Jonson bol Vergiliusom, vzorom prepracovaného štýlu. Obdivujem ho, ale Shakespeara milujem.*

**John Dryden, Esej o dramatickom básnictve, 1668**

## INSCENÁCIE SNA NOCI SVÄTOJÁNSKEJ

Sen noci svätojánskej Shakespeare napísal po Romeovi a Júlii (prvé uvedenie 1594-95) a pred Richardom II. (1595-96). Prvý raz bol Sen uvedený v r. 1595-96.

Max Reinhard, Peter Brook, Jan Kott... a vymenovať by sme mohli celý rad divadelníkov zvučných mien, pre ktorých sa stal Sen noci svätojánskej predmetom úvah, úsilia zmocniť sa ho rozumom i citom, dať mu osobitú inscenačnú podobu, či podobu filmovú. Lež aký je podiel rozumu a citu, v akom majú byť pomere? Zmocniť sa Shakespearovho textu ako sna, či ako dačoho konkrétneho? Je možné narábať s faktami hry ako s reálnymi, keď ju dramatik už vo svojom názve označil za sen? Do akej miery je snové identické so skutočným? Akú podobu dať snovému a akú reálnemu? Viest' medzi nimi hranicu, či ich nechať splynúť? Vyjadrovací aparát inscenácie sa odvíja práve od odpovedí na tieto otázky.

Ďalšie sú spojené s témou lásky. Opäť sa na ňu viaže vysoký stupeň abstraktného, logika, ktorá v istom bode stráca svoju opodstatnenosť a nahrádza ju inštinkt, nepochopiteľné, podriaďujúce sa vnútornému a neobsiahnuteľnému rytmu srdca. Shakespeare, pokiaľ ide o oblasť lásky, motivácie odvracia od podstaty a nasmerováva ich skôr k dôsledkovému. Ak v minulosti divadelníci márne hľadali v texte odpoveď: Prečo miluje Júlia Romea a nie Parisa, rovnako márne by sme hľadali motív, prečo v Sne noci svätojánskej miluje Hermia Lysandra a nie Demetria. Je to jednoducho sila, ktorá sa zmocní mladých párov bez ohľadu na dôsledky, nebezpečenstvá, varovania. Dôrazy dramatik presúva z hľadania motívov lásky na to, čo je proti nej. Láska a to, čo je proti nej, vstupuje do protirečenia. Protirečenia produkujú konflikt, z neho

vyrastá napätie. In medias res teda dramatik pristúpil k tomu, čo produkuje dramatickú. A z tohto rodu je aj jeden z centrálnych vzťahov: Hermia - Lysander, Demetrius, i vzťah: Helena - Lysander, Demetrius, či Oberon - Titania. Nemenej dôležité v procese tvorby je aj vymedzenie vzťahu medzi troma rovinami textu. Pomocne si ich nazvime aristokratickou, mytologickou a remeselníckou. Núka sa tu rad zaujímavých riešení. Na mnohé spôsoby sa dá využiť pomer reálneho z línie aristokratickej a z časti remeselníckej, fiktívneho, snového, hmlistého z časti mytologickej, antického z roviny remeselníckej, atď. Akokoľvek sa na prvý pohľad zdá Shakespearov Sen noci svätajánskej iba hravý, neviazaný, ukrýva v sebe viacero realizačných prekvapení. Pri povrchnom dekódovaní dramatikovej výpovede by sme mohli dospieť k názoru, že niektoré postavy, vstupujúce do príbehu, sa nečakane vytrácajú a v istej chvíli sa doň nie dostatočne motivovane vracajú. Vstupujú do príbehu bez toho, aby ho dôslednejšie poznačili a zároveň aby ich príbeh zmenil, pretavil. Platí to predovšetkým o niektorých postavách aristokratických. Thesea a Hippolytu by sme darmo hľadali v rovine mytologickej. Že by sa dramatik takých kvalít, akých Shakespeare nesporne je, tak poľahky zbavil odporcov lásky mladých Theseovho formátu? Že by tak nepremyslene vyradil základný zdroj konfliktu a tým znížil hladinu napätia? Ak je Sen noci svätajánskej hrou o láske a o tom, čo je proti nej, potom je to viac ako nepravdepodobné. Medzi jeho postavami aristokratickými a mytologickými musí byť väzba, ktorú treba odkryť. Aj to je znakom Shakespearovho génia, že pod pokusy o dekódovanie jeho Sna sa podpísal rad slávnych divadelníkov - čarujúcich ako Reinhard, či uvažujúcich na spôsob Brookov: Vlastnosťou ženy je... že je žena. Identicky k tomu: Vlastnosťou sna je... že je sen. Sen noci svätajánskej ostáva aj napriek slávnym menám nie celkom odkrytý.

## SEN NOCI... alebo SEN MOCI...

Dejiny Anglicka sú aj dejinami zápasov o moc. Do Shakespearovho diela vstúpila v podobe vrcholnej i upadajúcej. Keď sa tvorivý tím pri príprave inscenácie s režisérom Ľ. Paulovičom pustil cestou odkrývania moci, ponúkla sa dokonca možnosť vyriešiť to, čo sa v Shakespearovom texte javí ako problém. Theseus a Hippolyta vystupujú v prvom obraze prvého dejstva z deja a vracajú sa doň až v dejstve štvrtom. Chýba motiv, prečo taká dlhá neprítomnosť oboch postáv pri budovaní príbehu. Pri danej interpretácii sa odrazu vynoril Theseovu moc láme Oberon. On je tým, ktorý po Theseovi preberá rozhodovanie nad osudmi mladých párov. A aby to nebolo také jednoduché, nastupuje Puk, ktorý nečakane vyprovokuje zamilovaných, aby sa postavili proti svojej láske. Jedným berie, druhým dáva. A to všetko len preto, aby pobavil seba aj svojho pána, ktorý naostatok aj tak všetko spraví podľa seba. Na rozdiel od Shakespeara sa na viacero spôsobov Theseus a Oberon stretávajú. Nie preto, aby vstúpili do konfliktu, ale aby bola odstupňovaná aj na takýto spôsob moc, jej rozsah. Naostatok sa konfrontuje s mocou, ktorá stojí v hierarchii najnižšie - remeselníkmi. Oproti týmto trom podobám moci stojí bezmocnosť, neschopnosť vzdorovať, presadiť vlastnú vôľu. Demetrius sa jej nadobro podriaďuje - jediný ostáva neodkľiaty.

Prostriedkom moci sa stáva aj čarovný kvietok. Naliehavo sa totiž núka prečítať tú metaforu kvietku, ktorým stačí potrieť oči človeku a on odrazu vidí a cíti inak, ako súčasť moci Oberona, ako dačo pochádzajúce z neho, znak jeho vôle.

Inscenácia režiséra Ľ. Pauloviča sa rozhodla pre kľúč možno nečakaný. Ale svet za dverami, ktoré chce otvoriť, nadobúda nové vzťahy, významy. Za smiešnym a hravým načrtáva naše slabosti, plytkosti, omyly, ale aj to hodnotné, pretrvávajúce. Možno z ich susedstva vyrastie poznanie pre nás, pre naše rozhodovanie vo chvíľach, keď tú divadelnú realitu vystrieda znova realita životná.



Spomínam si, že herci často hovorievali s obdivným uznáním o tom, ako Shakespeare vo svojich spisoch (nech písal čokoľvek) nikdy neškrtol ani riadok. Na to som odpovedal: "Kiež by ich bol vyškrtol trebárs tisíc." Oni ma považovali za ohovárača. Nehovoril by som o tom budúcnosti, keby nebolo ich hlúposti, s akou sa podujali chváliť práve tú vlastnosť priateľa, ktorou najviac chyboval. Tiež chcem ospravedlniť svoju vlastnú poctivosť, lebo som toho človeka miloval a ctím si jeho pamiatku ako málokto (ale nechcem ju povyšovať na idol). Bol vskutku čestný a otvorenej, slobodomyselnej povahy, mal skvelú fantáziu, smelé predstavy a jemné spôsoby, ktorými oplýval s takou ľahkosťou, že ho nikdy nebolo potrebné zastaviť. *Sufflaminandus erat*, ako povedal Augustus o Hateriovi. Svoj vtíp mal vo svojej moci, len by som si prial, aby ho bol tiež plne zvládol... Avšak jeho rýdze vlastnosti vykupovali jeho nedostatky. Vždy uňho bolo viac dôvodov na chválenie než na odpustenie.

**Ben Jonson, Londýn, okolo r. 1630**

*Túto inscenáciu venujem pamiatke kolegu  
a kamaráta Petra Staníka*

*Leho Paulovic*

# Vážené dámy, vážení páni.

---

*Je* mi ctou, že i filiálka Poľnobanky  
v Nitre svojím skromným príspevkom

napomohla k uvedeniu dnešného predsta-  
venia v Divadle Andreja Bagara v Nitre.

Pri sledovaní Sna noci svätajánskej Vám  
želám hlboký umelecký zážitok.

Doc. Ing. Milan Belica, CSc.  
riaditeľ filiálky v Nitre

## FILIÁLKA A EXPOZITÚRA

Od 20. marca 1995 sú Vám k dispozí-  
cii dve pracoviská Poľnobanky v Nitre.  
Filiálka, ktorej sídlo je na Štefánikovej  
ulici č. 13 a expozitúra, ktorá je  
umiestnená v doterajších priestoroch  
Poľnobanky na Výstavnej ulici č. 4.



POLNOBANKA

Program k inscenácii *SEN NOCI...* (A Midsummer  
Night's Dream) napísala a zostavila: Božena Čahojová.  
Zodpovedný redaktor: František Javorský  
Grafická úprava: Judita Lisová  
Tlač: Polygrafia Dominant - Nitra

RÉŽIA : ĽUBOMÍR PAULOVÍČ